

PODIUM VOOR DE KUNSTEN

Act 1

INHOUD

Voorwoord Ad Wisman	3
BKV <i>'Sfeervol middelpunt voor treinreizigers'</i> BKV-studenten Froukje Pera en Merijn Visser over hun project voor de NS.	4
K&E <i>'Utrechts monumentale postkantoor als cultureel visioen'</i> Drie masterstudenten onderzochten de haalbaarheid van het Europahuis voor de Kunsten.	10
KMT <i>'De cultuurschock kwam pas toen we terug waren'</i> Anke Hellebrand en Bart Mijster onderzochten de creatieve industrie van Zambia.	16
Muziek <i>'Alles in dienst van het totaalconcept'</i> Andrea de Kruijf en Daphne van Wassenberg over hun werk aan het multidisciplinaire project 'De Onwankelbare'.	22
Theater <i>'De wereld is klaar voor Alternate Reality Games'</i> DVTG-student Bart Stadhouders over de praktische toepassingen van zijn studie.	28

VOORWOORD

Goed onderwijs is gericht op de toekomst: de toekomst van de student, van het vakgebied en van het werkveld. De HKU wil dat onderwijs bieden. Daarom kijken wij voortdurend vooruit. Waaraan is op termijn behoefte en hoe kunnen wij daar een rol in spelen? Hoe kunnen we onze organisatie en onze processen zo inrichten dat we op alle gebieden slagvaardig zijn? In 2008 zijn we volop bezig geweest om ook in de toekomst het beste onderwijs te kunnen garanderen.

2008 stond in het teken van het bepalen van de richting voor de komende vier jaar. Een groep jonge managers, afkomstig uit alle organisatieonderdelen van de HKU, heeft een instellingsplan voor de periode 2009-2012 opgesteld. Uiteraard blijven we bij de HKU getalenteerde, excellente studenten opleiden tot jonge kunstprofessionals. Daarnaast kiezen we voor het aanscherpen van onze rol in de keten van (aankomend) studenten, alumni, het werkveld en onze samenwerkingpartners. Onze verantwoordelijkheid voor de studenten houdt niet op na hun eindexamen. Daarom willen we in de komende vier jaar een extra impuls geven aan de diensten die we onze alumni en hun werkomgeving kunnen bieden.

Bij het nadenken over de toekomst hoort ook de vraag of de fysieke organisatie van de HKU over een aantal jaren nog zal voldoen. Daarom hebben we de huidige huisvestingssituatie, waarbij de faculteiten ieder over hun eigen gebouw beschikken en soms ver van elkaar verwijderd zijn, onderworpen aan een grondige evaluatie. We zijn hiervoor in zee gegaan met de CNL/Adamasgroep. Zij hebben inmiddels enquêtes, gesprekken en workshops gehouden met medewerkers en studenten uit alle lagen, faculteiten en diensten van de HKU. In juni 2009 verwachten we het adviesrapport over een optimale huisvestingssituatie. Op basis daarvan zullen we de richting die we met onze fysieke organisatie inslaan, nader bepalen.

Binnen het bestuurlijk kader van de HKU zijn we in 2008 bezig geweest met de verbetering van de medezeggenschap. De Centrale Medezeggenschapsraad en het College van Bestuur hebben gewerkt aan een verzakelijking van de overlegstructuur, zowel binnen de raad als tussen de raad en het CvB. Daarnaast werken we vanaf nu toe naar een nieuwe samenstelling van de raad, waarin alle faculteiten evenredig vertegenwoordigd zijn. Hierdoor worden de banden tussen de Centrale Medezeggenschapsraad en de facultaire raden nauwer. Wij verwachten dat dit de medezeggenschap op zowel centraal als facultair niveau ten goede zal komen.

Vanwege nieuwe eisen ten aanzien van de financiële verslaglegging heeft de financiële afdeling het afgelopen jaar hard gewerkt aan een nieuwe inrichting van de boekhouding. Het maakte de financiële verantwoording niet makkelijker, maar ik denk dat we er goed in zijn geslaagd om aan de nieuwe regelgeving te voldoen. De financiële informatie in dit jaarverslag en het uitgebreide financieel jaarverslag dat we hiernaast nog publiceren, geeft daar blijk van. Het positieve exploitatieresultaat dat we ook dit jaar weer hebben gerealiseerd, biedt een solide basis voor de komende jaren.

Toch ziet de toekomst er niet op alle fronten rooskleurig uit. Dit jaar zal duidelijk worden of de Tweede Kamer instemt met een nieuw bekostigingssysteem voor het HBO. Het systeem zoals dat nu voorligt, pakt slecht uit voor de HKU, omdat er geen rekening wordt gehouden met de specifieke behoeften van het kunstonderwijs. We hebben de minister inmiddels van onze zorg blijk gegeven en hopen dat het kunstonderwijs in het nieuwe systeem niet het kind van de rekening zal worden.

Maar ondanks dat zien we de toekomst met vertrouwen tegemoet. De HKU staat er financieel en organisatorisch goed voor, door onze uitgebreide contacten met het werkveld staan we midden in de maatschappij en met onze nieuwe opleidingen denken we tegemoet te komen aan nieuwe, actuele behoeften. Kortom: we zijn klaar voor de toekomst.

Ad Wisman
Voorzitter van het College van Bestuur
juni 2009

SFEERVOL MIDDELPUNT VOOR TREIN- REIZIGERS

BKV-studenten Froukje Pera
en Merijn Visser over hun
project voor de NS en Prorail.

I love wachten. Zo heet de website die verslag doet van een groepsproject dat vijf HKU-studenten eind 2008 afrondden. Voor de NS en Prorail bedachten zij een concept voor een veiliger en sfeervoller station. Regels stonden een uiteindelijke uitvoering in de weg, maar het project was hierdoor niet minder leerzaam. Ruimtelijk ontwerper Froukje Pera en illustrator Merijn Visser leggen uit waarom.

Door Edwin Verhoeven

Het eindexamenjaar van studenten Beeldende Kunsten en Vormgeving bestaat dit jaar voor het eerst uit een individueel eindwerk en een groepsproject. Merijn Visser over het nut van zo'n project: 'Het interessante is natuurlijk om te kijken hoe jij als creatieveling interdisciplinair gaat denken. Kun je dat, creatief denken voor andere disciplines? Ik moet zeggen dat mij dat goed lukte in de beginfase. Ik heb een flink aandeel in het definitieve concept gehad.'

Dit definitieve concept omvatte een totaalbeleving voor reizigers die 's avonds moeten wachten op uitgestorven stations. De vijf studenten van projectgroep E-Movement stelden de NS en Prorail voor om op de stations een hart te creëren: een plek die warmte, gastvrijheid en comfort moet uitademen. 'Natuur' is hierbij een belangrijk onderdeel: zowel biologisch als kunstmatig moeten in het hart natuurlijk elementen terug te vinden zijn. Daarnaast kunnen licht, kleurelementen op vloeren en wanden of een comfortzone met warmtebronnen extra sfeer opleveren. Deze creatieve oplossing om de reizigers op stations een veiliger gevoel te geven is door strenge NS-regels nog niet gerealiseerd. Ook eerder merkte de groep al dat het ontwikkelen van een idee voor zo'n grote organisatie geen rechtlijnig, overzichtelijk proces is.

Merijn: 'Uiteindelijk heb ik vooral gewerkt aan het communiceren van het concept. Dat had ik eigenlijk eerder moeten doen, dan had ik meer uit het project kunnen halen.' Froukje: 'Dat heb je er dus ook van geleerd. Dat je eerder je eigen stempel op het project had willen drukken. Daarmee hebben we volgens mij allemaal te lang gewacht. Dat bleek toen we halverwege het project die presentatie hielden. We wilden de NS aanvankelijk een compleet draaiboek geven waarmee ze de fouten in het station die er nu waren, konden herstellen. Een heel saai stappenplan. Op dat moment merkten we dat het niet werkte en vielen we in een gat. Toen pas kwam Merijn met zijn idee en ging ik veel duidelijker aangeven wat ik belangrijk vond. We hakten de knoop door, kozen voor de creatieve kant en hebben dat draaiboek lekker gelaten voor wat het was.'

REGELS

Exit draaiboek dus. Tegelijkertijd gaf de NS aan dat er veel regelgeving was waar de groep met hun project aan zou moeten voldoen. Froukje: 'Misschien moeten jullie maar eens met de spoorbouwmeester gaan praten,' zeiden ze na onze presentatie. 'Die gaat over heel veel van die regeltjes en heeft al een draaiboek waar je rekening mee moet houden. Daar staan bijvoorbeeld de kleuren in die we gebruiken en vormen die bijvoorbeeld al zijn gereserveerd voor bedrijven die reclame maken op de stations.' Tja, als we dat eerder in handen hadden gekregen, waren we natuurlijk nooit aan een draaiboek begonnen. De eerste maanden hebben we sowieso veel geleerd, maar projecttechnisch gezien was het niet zo handig.'

Merijn: 'Ze hebben ons bij de start bewust zo min mogelijk informatie gegeven. Achteraf is dat fout geweest, maar ze wilden kijken met wat voor frisse ideeën studenten zouden komen. Op een gegeven moment werden we aan de hand genomen door twee werknemers en dacht ik: "Nu zijn we binnen". Maar we waren er nog lang niet, want je ideeën moeten nog langs zoveel mensen bij instellingen als de NS. Zo werden onze plannen uiteindelijk afgekeurd vanwege al die regels bij bureau Spoorbouwmeester.'

KERNWOORD

Froukje en Merijn vormden samen met Michel Michon, Liselotte Laufer en Tibo Bakker een geolied team. Manager Tibo bewaakte de planning, organiseerde vergaderingen en zorgde dat er notulen waren. Van hun begeleidende docenten op de HKU had de groep daarom weinig sturing nodig. Froukje: 'Er was wel contact, maar omdat we als groep zo sterk waren was de begeleiding soms haast overbodig. Over de dingen die zij met ons bespraken, hadden we meestal zelf de beslissing al gemaakt.'

Merijn: 'Dat is ook wel typerend voor de vierdejaarsstudent. Ik moet zeggen: ik leer nog steeds van mijn docenten. Maar er zijn in je laatste jaar ook momenten dat je denkt: "Dit zegt mijn docent omdat hij iets moet zeggen over mijn werk; zo zou ik ook iets op zijn werk kunnen aanmerken." Ik denk dat ze bij ons project wel belangrijk waren door hun adviezen over hoe je je concept presenteert.'

Froukje: 'Klopt. Ze lieten ons onszelf afvragen hoe iets overkomt. Even teruggaan naar de beginwaarden. Dat soort dingen. Dan zei Wim Marseille: "Als je tijdens je presentatie bij dat onderwerp bent, gooi er dan dat kernwoord een paar keer achter elkaar doorheen." Ja, en uiteindelijk werkt dat. Maar als ik heel eerlijk ben... echt inhoudelijk hebben we het vooral zelf gedaan. We zagen ze niet echt als leiders.'

Merijn: 'Het zijn ook geen leiders, maar begeleiders. En we hebben het soms ook een beetje op afstand gehouden. Wij doen het project, zij begeleiden ons.'

Froukje: 'Voor mij was het verrassend dat we er zo zelfstandig in stonden. Ik heb wel de neiging om terug te willen vallen op zo'n leider, maar we hadden het meeste zo goed op orde dat het vanzelf liep. Ik merkte dat je die mensen niet per se nodig hebt, alleen omdat ze ouder zijn.'

Merijn: 'Ik vond de contacten met de opdrachtgevers daarom het meest leerzaam. Toen ik hier begon las ik in de Studiegids dat ik ook iets zou leren over kostprijs en het bedrijfsleven. Dat vond ik professioneel klinken en een interessant vooruitzicht. Maar eigenlijk zag ik het tijdens mijn opleiding helemaal niet terug. Tot dit project: hierdoor heb ik een beeld gekregen hoe het is om als kunstenaar met een groot bedrijf samen te werken.'

EERLIJK

Froukje: 'Voor mij was het vooral een persoonlijk leerproces. Ik heb geleerd dat je vanaf het begin moet staan voor wat je wilt en bij jezelf erkent wat jij belangrijk vindt. En dat je dat er best dik bovenop mag leggen. Ten tijde van die presentatie had ik geen overzicht meer en was ik het er ook niet mee eens dat we zo'n stom draaiboek gingen maken. Ik zonk weer weg. Daarna hebben we elkaar in een peer assessment beoordeeld en was het opeens weer helder voor iedereen. We hebben alles uitgesproken en waren heel eerlijk: "Waar was jij de laatste tijd?" of "Jij mag wel wat meer zus, en jij wat meer zo." Van die peer assessments heb ik zoveel geleerd. Persoonlijke dingetjes die weer terugkwamen; dat ik bijvoorbeeld maar weer op de achtergrond ging zitten. "Nee," dacht ik, "terugvechten!" En zeggen: "Dit werkt voor mij zo niet." Merijn: 'We hebben vaker projecten met meerdere mensen gedaan, maar nooit langer dan twee weken. Het is een wereld van verschil als je een half jaar met elkaar optrekt. Dan pas gaat iets groeien, uit elkaar lopen, sudderen en kom je weer bij elkaar en spreek je de dingen uit. Dat vond ik erg interessant en daar kicke ik ook wel een beetje op. Eigenlijk moest ik in die tijd in groepstherapie, maar dat was na dit project niet meer nodig.'

Meer over dit project is te vinden op www.ilovewachten.nl

UTRECHTS MONUMENTALE POSTKANTOOR ALS CULTUREEL VISIOEN

Drie masterstudenten onderzochten de haalbaarheid van het Europahuis voor de Kunsten.

Op de foto (vlnr): Imre Stam, Shirin Mirachor, Alexía Makris.
De bij dit interview afgebeelde maquettes zijn gemaakt door
studenten Beeldende Kunst en Vormgeving.

Aan de Neude in Utrecht staat een reusachtig monumentaal pand in Art Deco-stijl. Het gebouw heeft 85 jaar dienst gedaan als hoofdkantoor van Utrecht. Maar het einde is in zicht. Het gebouw wordt verkocht en het hoofdkantoor moet plaats maken voor iets nieuws. Het lot van het monumentale pand hangt aan een zijden draadje. Maar wat gaat er mee gebeuren? HKU-lector Giep Hagoort heeft het antwoord en vroeg studenten van de Master of Art in Arts Management om hulp bij de ontwikkeling van zijn idee. Shirin Mirachor, Imre Stam en Alexía Makris gingen ermee aan de slag.

Door Kelly Leeuwis

Het kolossale hoofdkantoor opende in 1924 zijn deuren in het hart van Utrecht. Het gebouw, ontworpen door de architect J. Crowel jr., is beroemd om zijn monumentale centrale hal en de prachtige beelden bij de loketten, die het wereldse bereik van de PTT verbeelden. De Utrechters hebben dit pand in hun hart gesloten. Maar sinds 2005 is de toekomst van het hoofdkantoor onzeker, nu TNT op termijn alle postkantoren zal sluiten.

ENTHOUSIASME

Dit inspireerde Giep Hagoort om van het hoofdkantoor het Europahuis voor de Kunsten te maken. Dat past bij het doel dat de stad Utrecht voor ogen heeft: in aanmerking komen voor de Europese Culturele Hoofdstad 2018. Het Europahuis moest het hart vormen van de Creatieve Stad die Utrecht wil zijn. Een culturele ontmoetingsplaats die de kernwaarden Europees, culturele diversiteit en samenwerking waarborgt. In 2005 ging Hagoort direct met dit idee aan de slag.

In de drie jaar die daar op volgen, heeft Hagoort zijn enthousiasme over het project met succes verspreid door Utrecht. Regionale media besteedden veelvuldig aandacht aan het project en menig Utrechter staat achter zijn idee. Ook hebben design-studenten van de HKU ontwerpen gemaakt voor het Europahuis.

In 2008 werd het tijd om niet alleen het idee, maar ook het financiële plaatje in kaart te brengen. Shirin, Imre en Alexía kregen de opdracht om, in het kader van hun onderzoeksopdracht binnen de Master of Arts in Arts Management, een financieel adviesrapport op te stellen.

DE OPDRACHT

Imre: 'Vanaf het begin vond ik het een leuke opdracht. Als Utrechter voel ik mij persoonlijk betrokken bij het gebouw. Ik wil graag dat het een culturele bestemming krijgt en op deze manier kon ik mij daar voor inzetten.'

Shirin: 'Het was een ver van mijn bed show, want ik wist niets van dit vakgebied af. Maar dat maakte het ook weer leuk: het is iets nieuws. Dat het letterlijk om zo'n groot project ging, maakte het een uitdaging.'

Alexía: 'Vastgoed vind ik interessant en dit was een mooie gelegenheid om meer over vastgoed te leren. Het leuke van de master is dat het de afstudeerrichtingen overstijgt, zoals dit project.'

Imre: 'De bedoeling was dat we een financieel plan zouden schrijven, maar er was niet genoeg invulling voor het concept. Het leek ons daarom beter om eerst te bekijken of het überhaupt haalbaar is.'

Shirin: 'Dit kwam ook tijdens gesprekken naar voren die wij hadden met professionals. Je moet eerst een duidelijk concept bedenken, voordat je een financieel plan schrijft. Anders kan je potentiële partners niet concreet vertellen wat je idee is en weten zij niet waar zij mee instemmen. We hebben dit bij Giep Hagoort aangekaart en al snel kregen we groen licht voor het doen van een haalbaarheidsonderzoek.'

Imre: 'De opdracht werd nu om dit idee handen en voeten te geven en dit te vertalen naar een adviesrapport, zodat Giep Hagoort weet wat hem te doen staat.'

Shirin: 'Nadat hij akkoord ging, zijn wij begonnen met het doen van casestudies. Waar is een soortgelijk project in West-Europa een succes geworden en waarom? Hiervoor hebben we onder andere gekeken naar het Finse Kaapeli in Helsinki en het Noorse Tou Scene in Stavanger, maar ook naar het terrein van de Westergasfabriek in Amsterdam en 'De Hallen', een nog niet gerealiseerd, vergelijkbaar project in Amsterdam.'

Alexía: 'De taken waren duidelijk verdeeld. Shirin was project-leider, Imre onderhield de contacten en ik was eindredacteur. Iedereen had een rol die hem goed lag. De interviews met belanghebbenden en de casestudies hebben we onderling verdeeld.'

Imre: 'De casestudies hebben we gesorteerd op de vier speerpunten die voor dit project van belang zijn. Namelijk dat het een monumentaal pand is dat een multiculturele bestemming krijgt waar samenwerking hoog in het vaandel staat en dat het een publiek-private financiering betreft.'

Alexía: 'Van daar uit hebben wij een best practice gemaakt.'

Shirin: 'Uit de casestudies bleek dat een succesvol project altijd begint met een enthousiaste cultureel ondernemer die gaat lobbyen. Maar ook met een realistisch plan. Giep Hagoort ontbreekt het niet aan enthousiasme en kan uitstekend lobbyen. Maar het realistische plan ontbrak nog.'

KAPERS OP DE KUST

Shirin: 'Op een gegeven moment kwamen wij erachter dat een Europahuis voor de Kunsten niet de enige mogelijke bestemming was. Er waren meer geïnteresseerden.'

Imre: 'Die andere partijen waren zeer vermogend en al ver gevorderd in het proces. Zij waren bezig met monumentenzorg, bouwplannen en concepten. Zo ver was het proces van het Europahuis nog niet.'

Shirin: 'Dat was voor ons een obstakel. We dachten dat Giep Hagoort verder was dan in werkelijkheid het geval bleek te zijn.'

Alexía: 'Toch hebben we altijd geloofd dat het haalbaar kon zijn, ondanks de felle concurrentie. We hebben een bevlogen ondernemer en je doet je best. Dan is alles haalbaar. De term 'onhaalbaar' komt niet in ons woordenboek voor.'

Imre: 'Toen duidelijk werd dat Fortis de koop zo goed als rond had, hebben we er voor gekozen om het adviesrapport breder te trekken. Zo bleef de functionaliteit van het rapport behouden. Het adviesrapport is een handleiding geworden voor andere initiatieven die ook een culturele bestemming in een monumentaal pand willen krijgen. In het adviesrapport staan alle stappen beschreven die je moet zetten wanneer je een groot project aanpakt.'

Shirin: 'Aan Giep Hagoort hebben we ook een alternatieve locatie voorgelegd die past bij zijn idee en die haalbaar is.'

MILJOENEN EURO'S

Shirin: 'De opdracht was een uitdaging. Het gaat om een gebouw ter waarde van tientallen miljoenen euro's. Heel Utrecht wil weten wat er met het gebouw gebeurt. Het wordt door Utrechters op de voet gevolgd.'

Alexia: 'Ik wist aan het begin van het project weinig van rijksmonumentenzorg en vastgoed af. Dit project heeft mij daar veel over geleerd. Ik weet nu welke regels er zijn en waar bepaalde potjes zijn als je eigenaar bent van een rijksmonument.'

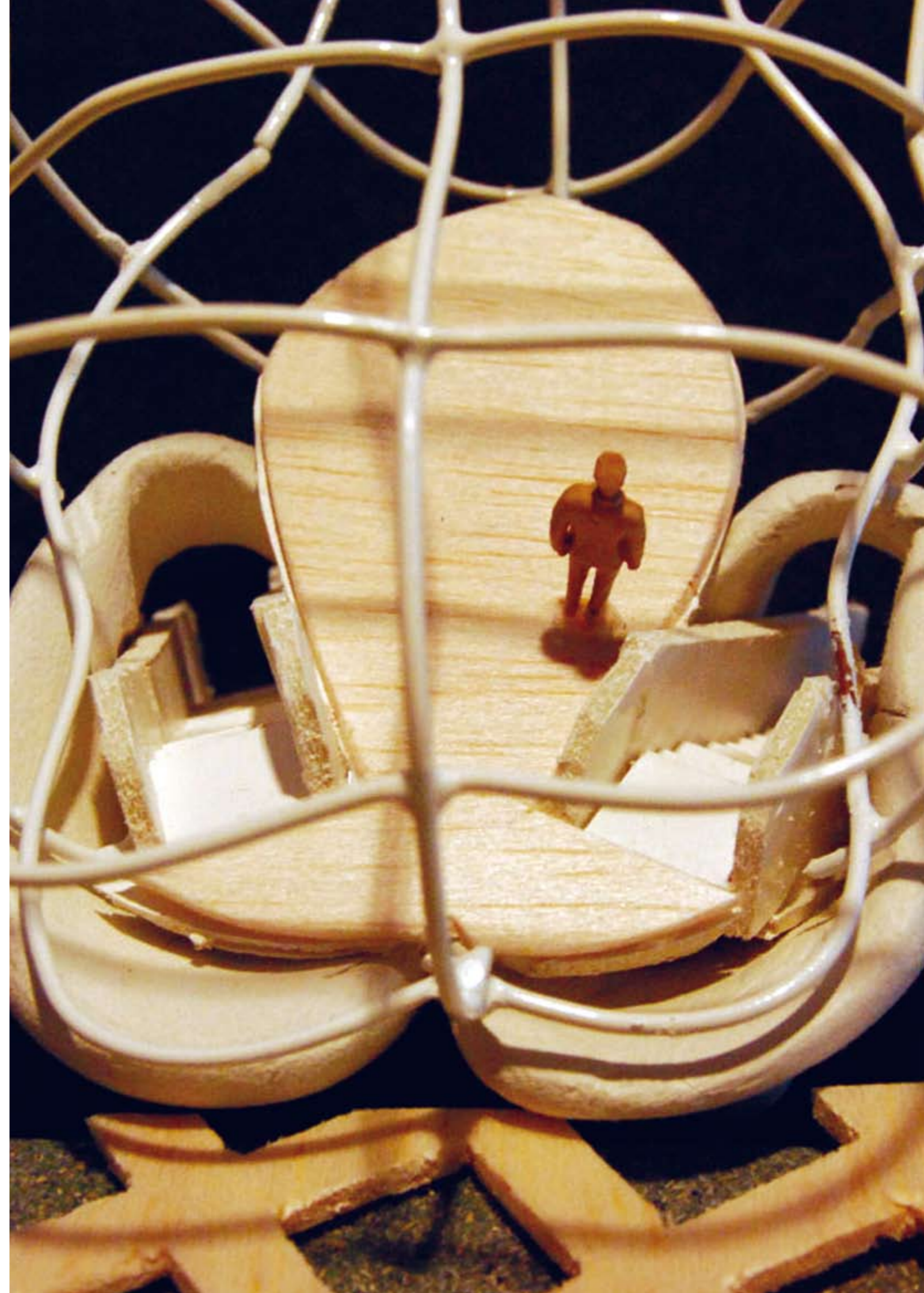
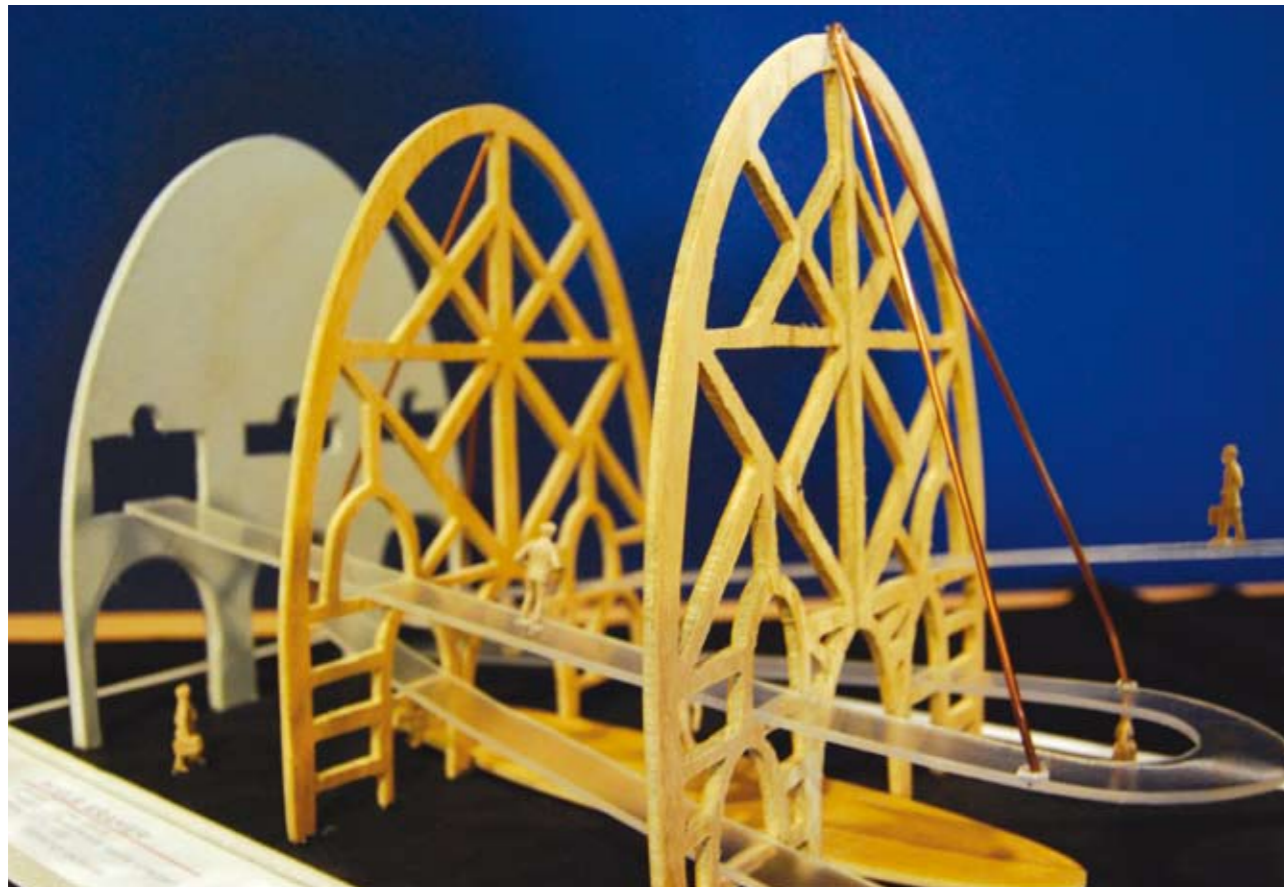
Imre: 'Vooral de strategische kant vond ik leerzaam. Er zijn zoveel belanghebbenden die allemaal wat willen. Iedereen werkt elkaar tegen. Ik vond het interessant om inzicht te krijgen in dat krachtenveld. Toen ik met de makelaar sprak, voelde ik ook dat er veel op het spel stond. Dat daagt mij uit.'

Shirin: 'Ook opmerkelijk is de kleine rol die de gemeente en overheid in het krachtenveld innemen. De macht ligt bij de persoon met het grote geld, in dit geval Fortis.'

REALITEIT

Shirin: 'Dat het postkantoor geen culturele bestemming krijgt, laat blijken hoe graag Utrecht een culturele hoofdstad wil worden.'

Imre: 'Dit was de kans om te laten zien dat Utrecht cultureel is. Jammer dat Giep Hagoorts idee geen realiteit is geworden.'

**DE CULTUUR-
SHOCK KWAM
PAS TOEN WE
TERUG WAREN**

Anke Hellebrand en Bart Mijster onderzochten de creatieve industrie van Zambia.

Op de foto: Anke Hellebrand (rechts) en Bart Mijster (midden).

Hier is de creatieve industrie een hot item. In Zambia nog niet. Daar wordt het culturele erfgoed voornamelijk geconserveerd via mondelinge overlevering. De kans dat er op die manier van alles verloren gaat, is groot. Zou je, door kunst en media te combineren en integreren, een creatieve industrie kunnen ontwikkelen die er mede voor zorgt dat het culturele erfgoed van de voorvaders behouden blijft voor het nageslacht? Met die onderzoeksvraag gingen Anke Hellebrand en Bart Mijster naar het Evelyn Hone College in Lusaka.

Door Lambertha Souman

Anke Hellebrand vindt onderzoek doen leuk. Na een bachelor Algemene Cultuurwetenschappen aan de Radboud Universiteit Nijmegen wilde ze meer de toegepaste kant uit: 'Ik vind het leuk om het resultaat van mijn onderzoek in de praktijk te zien. En zo kwam ik terecht bij de Professional School of the Arts Utrecht (het samenwerkingsverband tussen de HKU en UU). Toen ik me kwam aanmelden vroegen ze of ik ook naar het buitenland wilde en ik zei meteen ja.'

Bart Mijster studeert Event Management aan de Faculteit Kunst en Economie: 'Ik mocht mee vanwege mijn praktische inslag. Hier in Nederland houd ik me ook bezig met de manier waarop creativiteit (economisch) benut kan worden. Ik wil graag mijn bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een creatieve industrie die serieus werk oplevert.'

DEFINITIEVERSCHIL

Bart: 'De letterlijke briefing die we voorafgaand aan ons vertrek kregen van de HKU was: "Ga erheen en ga rondkijken." Wij vroegen natuurlijk waarnaar. Het antwoord luidde: "Dat zie je daar vanzelf wel."'

Anke: 'We wilden eerst onderzoek doen naar de vraag welke kennis en kunde je op je opleiding moet verwerven om goed te kunnen functioneren in de creatieve industrie aldaar. Anders gezegd: we wilden de competentieprofielen in kaart brengen. Maar dat was echt zes stappen te ver. Uiteindelijk hebben we onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om een creatieve industrie van de grond te krijgen. In Zambia is nog geen echte creatieve industrie zoals wij die kennen. Maar er is wel een markt voor. De invloed van de voornamelijk westerse media wordt nu zo groot dat Zambianen ook zelf dingen willen gaan maken. Wat op tv wordt uitgezonden is grotendeels import.'

Bart: 'Een creatieve opleiding waar kunst en media geïntegreerd zijn - zoals bij ons Kunst, Media & Technologie - kennen ze daar niet. De media - kranten, radio en tv - hebben een puur journalistiek karakter en zijn het doorgeefluik voor journalistieke inhoud. En bij kunst moet je denken aan tekenen, beeldhouwen en keramiek maken. Niet als beroep, maar in je vrije tijd. Bij de paar 'reclamebureautjes' die er zijn wordt alles nog met de hand geschilderd. Wel heel mooi!'

Anke: 'De werkelijkheid zo objectief mogelijk weergeven. Dat zien ze in Zambia als de taak van de media. Het duurde wel even voor we het definitieverschil tussen "media en kunst bij ons" en "media en kunst daar" doorhadden. De link met speelfilms, soaps en kinderprogramma's is nog niet gelegd.'

Bart: 'En dan wordt het interessant om te zien of er zoiets mogelijk is als "verhalende media" zodat de Zambiaanse verhalen, die het culturele erfgoed vormen, kunnen worden vastgelegd. Het Evelyn Hone College is een van de grootste instituten voor kunstonderwijs in Zambia en omliggende landen. Toch bestaat er geen opleiding voor bijvoorbeeld cameraman, scriptwriter of dramaturg, terwijl daar zo'n behoefte aan is.'

JOOP VAN DEN ENDE

Anke: 'Samuel Mabuku, een eerstejaars art-student die zo getalenteerd is dat hij lesgeeft aan zijn jaargenoten, moest ons helpen bij ons onderzoek. Daar had hij echter niet zoveel kaas van gegeten. Hij is het gelukkigst als hij een penseel in zijn hand heeft. Toen hebben we hem een camera gegeven met de vraag of hij Zambia voor ons in beeld wilde brengen. Hij kwam terug met 3000 prachtige foto's en gaf ons een blik op dat Zambia waar je als blanke westerling niet komt. Samuels passie vond ik heel inspirerend.'

Bart: 'Hier blijkt dus dat een visueel ingesteld iemand prachtige beelden kan maken, ook als het medium waarmee hij dat moet doen nieuw voor hem is. Het was schitterend om te merken hoe leergierig en bevlogen de mensen zijn. Eén kunstdocent heeft in zijn achtertuin een galerie gebouwd omdat hij vond dat die er moest komen. Over de bouw heeft hij drie jaar gedaan. Telkens als hij geld over had kocht hij weer bakstenen.'

Anke: 'Er zijn vooral individuele initiatieven. Ik had zo graag een begin willen maken met de vorming van een netwerk, een platform of een werkgroep om zo de krachten te bundelen. Helaas vergt dat meer tijd dan de twee maanden dat wij er waren. We hebben wel allerlei mensen gesproken uit de potentiële creatieve industrie waar studenten van een op te zetten nieuwe opleiding terecht zouden moeten komen. Zo wilden we bijvoorbeeld iemand spreken bij de ZNBC (de Zambiaanse NOS). We werden een kamer binnengeleid en toen bleken we aan tafel te zitten bij degene die in de hiërarchie net zat onder de "Joop van den Ende van Zambia". Die heeft toen allerlei dingen voor ons geregeld.'

Bart: 'Het is gelukt om veel mensen enthousiast te maken. Ik hoop dat we hebben kunnen overbrengen dat je met iedereen kunt samenwerken en dat anderen niet per definitie je concurrenten zijn. In Zambia geldt: kennis is macht. Het is niet vanzelfsprekend om je kennis meteen met iedereen te delen.'

POSITIEF

Anke: 'Van tevoren had ik een vrij negatief en angstig beeld van Afrika. Op tv wordt Afrika meestal in verband gebracht met hongersnood, AIDS en oorlog. Het grote zwarte gat vol ellende heb ik gezien, maar wat ontzettend opviel was dat de mensen heel inventief, positief en energiek in het leven staan. Bovendien voelt men veel minder schaamte om zich uit te drukken.'

Bart: 'Ik vond het geweldig om in de bus te stappen en te zien hoe stoere jongens dan met z'n allen een liedje zingen. Wij wilden, anders dan de expats in hun huizen met airco, deel uitmaken van de plaatselijke systemen en gingen naar de markt om groente te kopen.'

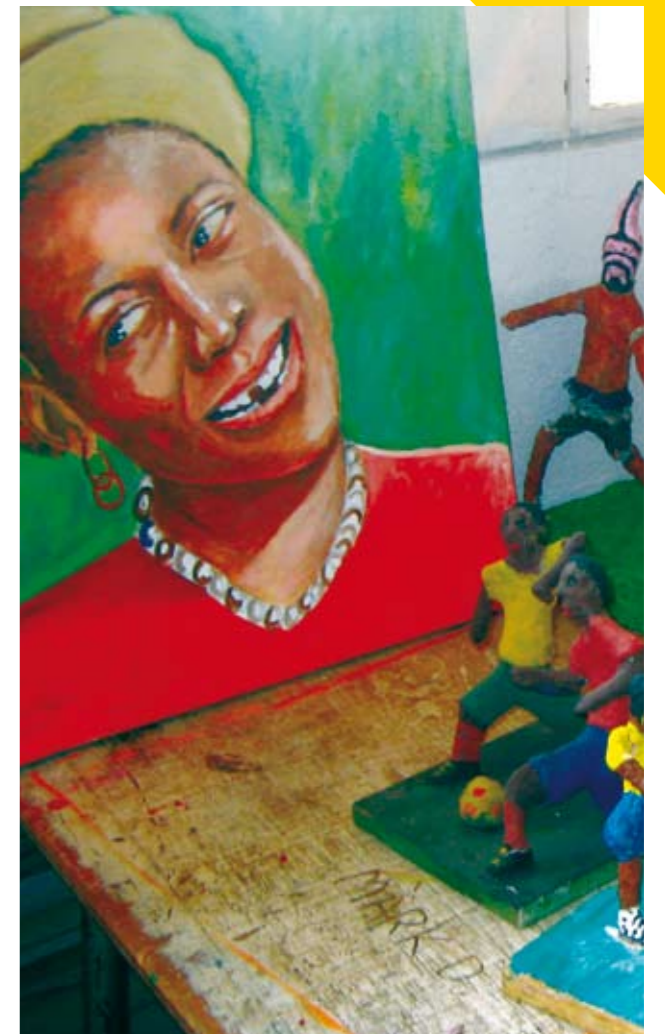
Anke: 'We hebben nog elke dag heimwee terwijl het toch een heel hard land is. De gemiddelde levensverwachting is vijfendertig jaar. AIDS is een groot probleem.'

Bart: 'Je leidt mensen op waarvan de helft misschien nooit in het werkveld terecht komt. Van de mensen die wij gesproken hebben was er waarschijnlijk één op de twee ziek.'

Anke: 'Ik vind het nu moeilijker om hier te zijn. Alles is veel betrekkelijker geworden. Je hebt eigenlijk twee perspectieven gekregen die nogal eens botsen.'

Bart: 'Buitenlanders in Nederland ben ik veel beter gaan begrijpen.'

Anke en Bart: 'We zijn blij dat we zoveel mensen enthousiast hebben gemaakt en hopen dan ook dat ons onderzoek het begin is van iets moois!'

ALLES IN DIENST VAN HET TOTAALCONCEPT

Andrea de Kruijf en Daphne van Wassenberg over hun werk aan het multidisciplinaire project 'De Onwankelbare'.

Op 5 april 2008 vond in een uitverkochte zaal van het Utrechts Conservatorium/Faculteit Muziek de wereldpremière plaats van de opera *De Onwankelbare*, een multidisciplinair project van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht. De voorstelling, gebaseerd op de Utrechtse muziekoorlog rond 1920, doet een zintuiglijk beroep op het publiek, dat ogen en oren tekort komt. Aan dit megaproject, één van de grootste HKU-producties in de laatste jaren, werkten tientallen studenten van diverse faculteiten mee. Studenten van de Faculteit Theater namen decor, kostuums, belichting en multimedia voor hun rekening. Studenten van de Faculteit Kunst en Economie verzorgden de productie. Zangers en orkest van het Utrechts Conservatorium waren verantwoordelijk voor de uitvoering.

Andrea de Kruijf (3e jaars Theatervormgeving) en sopraan Daphne van Wassenberg (4e jaars aan het Utrechts Conservatorium) namen deel aan deze multidisciplinaire productie. Samen blikken zij terug op een proces waarin de verschillende disciplines grotendeels gescheiden bleven. Tot het moment van de voorstelling.

Door Rick Steggerda
Scènefoto's: Boy Hazes

ONDERGESCHIKT

Andrea: 'De groep vormgevers bestond uit zeven mensen. We begonnen een half jaar voor de daadwerkelijke uitvoering gezamenlijk te werken aan een totaalconcept. Na twee maanden zijn we ons meer gaan specialiseren: vier van ons werden verantwoordelijk voor decor, ik ging met twee anderen werken aan de kostuums. Het was heftig om te ervaren dat we ondergeschikt waren aan de opera. Onze vette ideeën zijn er niet doorheen gekomen. De regisseur, Marcel Sijm, stond er zeker voor open, maar bleef ook realistisch. Later zijn we er ook zelf achter gekomen dat onze ideeën echt niet goed genoeg waren en dat ze nooit hadden gekund.'

Daphne: 'Ik ben het trouwens niet met je eens dat je ondergeschikt bent. Kostuum is zeer belangrijk. Als zanger ben je heel erg bezig met hoe je eruit ziet. Bij *De Onwankelbare* heb ik me daar overigens niet mee bezig gehouden. De kostuums werden bepaald binnen het concept. De cast bestond uit allemaal vrouwen die mannen moesten spelen, maar dan wel vrouwelijk: het haar los en in vrouwelijke broekpakken.'

SAMENWERKEN

Andrea: 'Onze enige daadwerkelijk samenwerking bestond uit het aanmeten van de kostuums. Verder hebben we als groepen vrij gescheiden gewerkt, maar wel in een hele goede sfeer. We hebben veel lol gehad tijdens het omkleden in de kleedkamers. Binnen de grote opera hebben we, vormgevers en zangers, als één groep opgetrokken. We gingen goed met elkaar om, ook omdat we samen op het podium stonden.'

Daphne: 'Je moet je een volledig gevuld podium voorstellen: zangeressen, orkest, vormgevers, koor, decor - alles en iedereen stond op het podium. Daarnaast waren er door de hele zaal projecties te zien. Normaliter werken we bijna niet met mensen van andere faculteiten samen. Dit zou ik best wel vaker willen doen. Binnen deze verschillende groepen, die ieder hun eigen taak hadden, heb ik mij gefocust op mijn taak: acteren en zingen.'

Andrea: 'Dat had iedereen op een gegeven moment. Het was zo groots en niet te overzien. Natuurlijk verandert een regisseur ook nog van idee tijdens zo'n proces: eerst speelde het in 1920, later werd het toch een modern verhaal. Iedereen richtte zich daarom op zijn eigen werk: een mooi colbert, een mooie projectie.'

Daphne: 'Ik ben met de stroom meegegaan: muzikale doorloop aan de piano met solisten, later met het koor erbij, repeteren met orkest, repeteren met vormgevers, een muzikale doorloop. Gelukkig had de dirigent alles volledig onder controle. En natuurlijk heb ik wel eigen ideeën - ik had bijvoorbeeld graag meer kleur gezien in de kostuums - maar aan tien verschillende meningen heb je niets. Ieder moet doen waar hij of zij goed in is.'

FOCUS

Andrea: 'Maar dan moet dat wel kunnen. Er hingen in het conservatorium allemaal kleurvlakken die wij heel lelijk vonden. We mochten ze niet weghalen, omdat de kunstenaar dat contractueel had laten vastleggen. Terwijl in het gebouw van de theaterfaculteit veel mogelijk is, konden we hier nauwelijks ergens lampen ophangen. Daar stond dan weer tegenover dat we een fors budget hadden en met zeer mooie stoffen konden werken. Het is dus projectafhankelijk waar je focus komt te liggen.'

De taken van een vormgever zijn vaak afgerond als de voorstelling begint. In dit geval was daarvan geen sprake: wij stonden live op het toneel mensen om te kleden die dubbelrollen speelden. Ook namen wij decorveranderingen voor onze rekening. Deze veelheid en chaos waren nu eenmaal onderdeel van het concept dat de regisseur had bedacht en daarin speelden ook wij onze rol.'

Daphne: 'Zangers hebben normaal gesproken niet zoveel praktische problemen. Onze partituur ligt klaar, wij studeren dat in, gaan repeteren en dan de voorstelling spelen. In dit geval liep dat net iets anders. Componiste Caroline Ansink had een stuk voor acht baritons geschreven, maar die waren er niet. Dus is het omgeschreven voor acht vrouwenstemmen. De definitieve versie bleef ondanks de omzetting te laag op sommige punten: je haalt de noten wel, maar je stem komt er niet optimaal in uit. Voor mij maakte dat niet zoveel uit, ik was onderdeel van een zingend trio, dus dat was oké. Voor de anderen was het heel heftig, omdat ze hun partij zelf moesten verhogen.'

VERZUSTERING

Andrea: 'Ik heb wellicht niet zoveel geleerd op het gebied van creativiteit, maar wel op dat van de praktijk. Ik had nog nooit een colbert genaaid en voor dit project 12 volledige kostuums! Ik heb mijn ambacht verbeterd. Op school leren we heel conceptueel denken, maar hoeven het niet altijd (waar) te maken. Nu wel. Je moet het doen. Op de generale, twee dagen voor de première, gaven Joost van Wijmen (kostuumdocent) en Marcel Sijm veel commentaar. Dat bleek heel normaal, werken op het laatste moment. Toen zijn we als gekken bij mij thuis gaan naaien. Dat was juist ook heel tof: non-stop doorgaan, met een soort verzustering tot gevolg.'

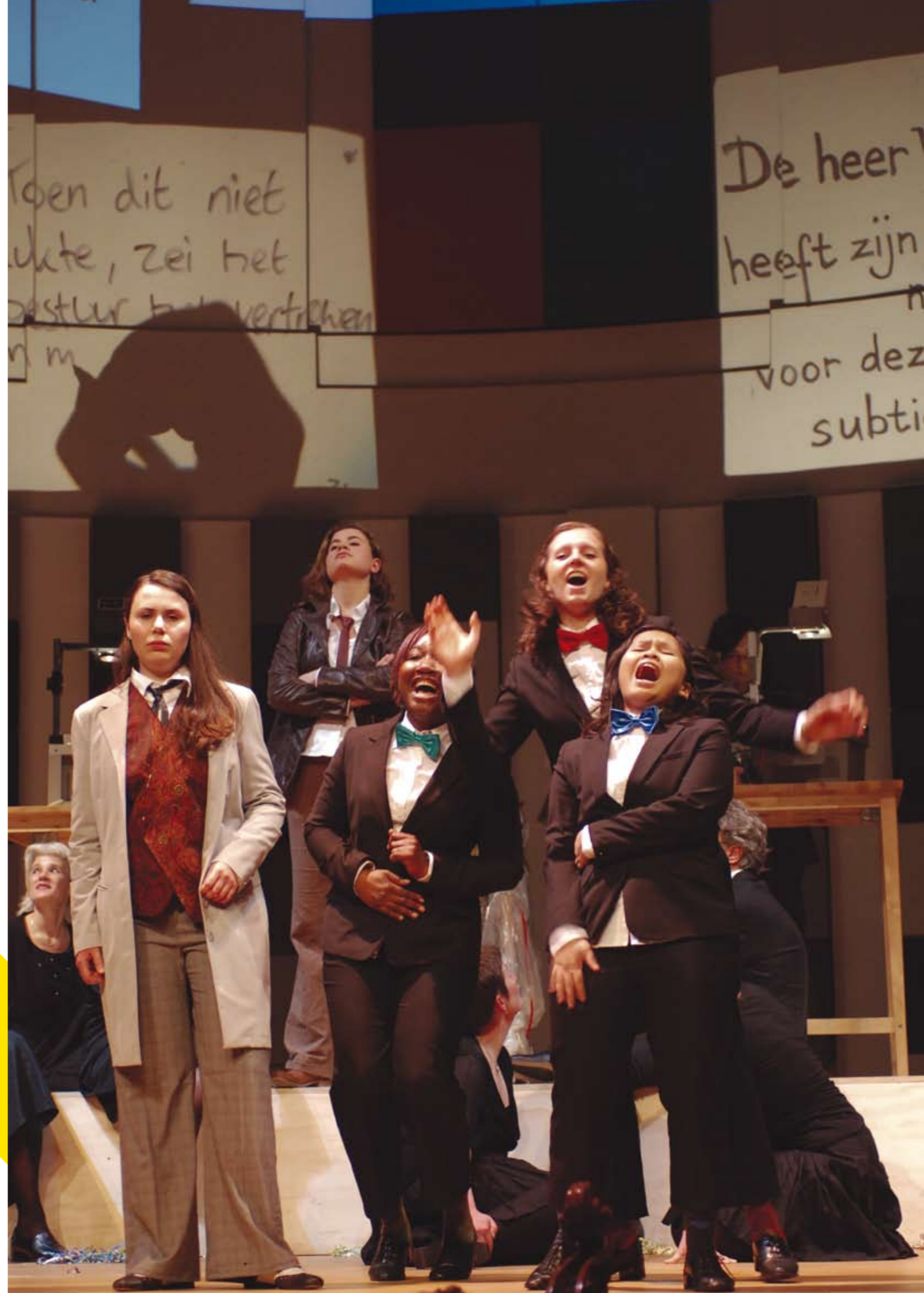
Daphne: 'Voor mij was dit niet een wezenlijk ander proces dan normaal. Ik verwacht dat ik straks in de praktijk ook deze

stappen zal doorlopen. Ik wil zeker verder in de opera. Ik heb heel veel geleerd van Mardieke Marjon, die de oude Willem Pijper vertolkte. Zij was zo gedisciplineerd en optimistisch. Ze kende alle tekst van iedereen. Dat is voor mij nu een standaard.' Andrea: 'Ik heb geleerd professioneler te werken. Als ik alleen werk, werk ik vrij schetsmatig. Maar als je iets wilt verkopen, moet je het goed uitwerken. We hebben geleerd om een idee te verkopen. Bij mijn presentatie voor Springdance 2009 heb ik een heel goed pakket gemaakt, waar het desbetreffende museum heel blij mee was.'

DE TOEKOMST

Daphne: 'Voor zangers is het belangrijk om aan je CV te bouwen, daar vragen ze altijd naar bij audities. Het telt als er een modern stuk op je naam staat. Moderne stukken verlangen een andere manier van instuderen; atonale muziek heeft een andere logica dan de bekende tonale muziek. Ik heb ervaren dat ik moderne muziek heel uitdagend vind en ik hoop het in de toekomst nog veel te zullen zingen. Maar een andere zangeres weet na dit project juist dat ze beslist geen opera wil doen.'

Andrea: 'Voor twee meiden uit onze groep was De Onwankelbare zeer succesvol. Zij hebben nog een vervolgoopdracht gekregen van Marcel Sijm. Ik ben er door dit project achter gekomen wat theatervormgeving in de praktijk betekent en dat ik dat niet nastreef. Ik wil meer autonoom en beeldend werken. Ik ben blij dat ik voor mijn installatie voor Springdance weer alleen heb kunnen werken.'

DE WERELD IS KLAAR VOOR ALTERNATE REALITY GAMES

DVTG-student Bart Stadhouders
over de praktische toepassingen
van zijn studie.

Op de foto: Bart Stadhouders (in het middelste blok en op de
groepsfoto geheel links).

Een onderdeel van de opleiding Design for Virtual Theater and Games (DVTG) is een stageproject in de praktijk. Via XChange Theater, het projectenbureau van de Faculteit Theater van de HKU, krijgen de studenten de kans om te solliciteren naar verschillende projecten. Bart Stadhouders, 4e jaars student DVTG, werd projectleider van een groep studenten die voor het Belgische Ketnet een Alternate Reality Game (ARG) mochten ontwikkelen. Hij vertelt hoe ondernemerschap in de praktijk uitpakt, hoe DVTG ook buiten de creatieve industrie goed bruikbaar is en hoe je als DVTG'er je eigen kansen op de arbeidsmarkt kunt creëren.

Door Rick Steggerda

Wat is een Alternate Reality Game?

'Het is een Engelse term voor een interactieve game die zich zowel online als in de reële wereld afspeelt gedurende enkele weken of maanden. Hierbij ontmoeten enkele tot vele duizenden spelers elkaar op een virtueel platform, ze vormen een sociaal netwerk en werken samen aan een mysterie of probleem dat onmogelijk alleen op te lossen is.'

Welke opdracht gaf Ketnet jullie?

'Hoewel Ketnet is begonnen als televisiezender, produceren ze ook radio en games en onderhouden ze een grote internet-community. Hun doel is een wereld van Ketnet creëren. Dat gaat het beste door alle media aan elkaar te koppelen. Middels een *Alternate Reality Game* is dat mogelijk. De vraag aan ons was om een ARG te ontwikkelen op de grens van fictie en werkelijkheid, met gebruikmaking van alle middelen die Ketnet tot zijn beschikking heeft.'

Wat was jouw rol?

'Als projectleider stuurde ik een team van vijf man aan: iemand voor art-direction, een gamescenarist, een researcher en twee uitvoerenden. Ik verzorgde alle externe communicatie, waaronder die met Ketnet, regelde alle facilitaire zaken en zat de vergaderingen voor. In het begin werkten we nog samen met iemand van Kunst en Economie. Maar door mijn achtergrond - ik heb small business en retailmanagement gestudeerd - en tijdgebrek van zijn kant, heb ik zijn taken overgenomen, waaronder de financiën.'

Met welk idee zijn jullie gekomen?

'Ons idee was het plaatsen van een link op de website. Die link staat voor een visualisatie van de wereld van Ketnet. Vanuit die visualisatie, een soort landkaart, kun je *Sterrenjacht* - de ARG - spelen. *Sterrenjacht* bestaat uit allemaal kleine verhaaltjes die leiden naar de verschillende Ketnet media-uitingen: de game, het televisie- of radiostation en de site. Een klein voorbeeld: bij de presentator in de studio wordt ingebroken. In de ARG kun je dat gaan oplossen. Op de radiozender kun je hints ontvangen die weer doorverwijzen naar andere media-uitingen. Uiteindelijk is het grote doel het verzamelen van sterren, omdat de sterrenmachine er te weinig heeft. Eenmaal aangevuld levert de sterrenmachine een geweldig product, bijvoorbeeld een nieuwe presentator of een attractie in een amusementspark. Gebruikers hebben het idee daar actief aan te hebben bijgedragen. Zo is het Ketnet-gevoel en de Ketnet-wereld vergroot.'

Kun je ook een voorbeeld geven hoe deze ARG in zou grijpen in het echte leven?

'Naast spelelementen hebben we ook schoolopdrachten geformuleerd. Middels huiswerkopdrachten is het ook mogelijk om sterren te verdienen. In jouw omgeving vinden opdrachten plaats, net als in de virtuele werelden.'

Wanneer gaat de ARG in productie?

'Hij gaat niet in productie. We hebben een proefconcept gemaakt en dat 19 december opgeleverd. Intern bij Ketnet verschillen ze echter teveel van mening om dit grote en dure project daadwerkelijk te produceren. Het is een vreselijk tijdsverslindende operatie, niet alleen om te maken, maar ook om te onderhouden. Daar moet Ketnet logischerwijs goed over nadenken. Bovendien is het project ingezet op 2010, dus wellicht gaat het er alsnog komen. Maar als we het wat beter aangepakt hadden, was het er nu misschien al geweest.'

Hoe dat zo?

'We hebben zeer conceptueel gewerkt - zoals dat gevraagd wordt op school - maar hebben de kans op een praktische uitvoering laten liggen. Door snel van een concept een idee te maken, hebben we weinig tijd genomen om na te denken over de implementatie. Hadden we dat wel gedaan, dan was het misschien wel volledig omarmd, ook door de mensen die nu nog twifelen over de tijd en de kosten.'

Hoe was de communicatie met Ketnet?

'De gesprekken verliepen heel prettig. We kregen veel vrijheid. Alleen werden de verwachtingen hoger dan wij waar konden maken. Wij werden teveel beschouwd als professionele producenten. Men verwachtte een idee dat tot in de puntjes was uitgewerkt. Later hebben ze dat bij Ketnet ook toegegeven. Deze verwachting had echter ook tot gevolg dat onze vrijheid minder werd. In onze stijl bijvoorbeeld dienden we dichterbij de huidige stijl van Ketnet te blijven dan we in eerste instantie begrepen hadden. Sommige Ketnet-medewerkers waren vrij conservatief. Dat was voor onze art-direction soms moeilijk te accepteren.'

Wat heb je geleerd?

'Dat het communiceren over een creatief product anders is dan het communiceren over een commercieel product. Een gamedocument is anders dan een marketingplan. Daarnaast heb je met een opdrachtgever en zijn opvattingen te maken. Jouw mening doet er dan even niet toe. Ketnet had een onderzoek gedaan, waaruit naar voren kwam dat kinderen onder de 12 jaar geen mobiele telefoon zouden bezitten. Daar heb je dan mee te werken, hoe ongelooflijk je het ook vindt.'

Het verbaast me dat ze hele vaste ideeën hebben. Ze missen daardoor kansen. Ze hebben al zoveel in huis, zoveel verschillende media. Het enige dat nog mist is de verbinding daartussen, dat wat Ketnet echt crossmediaal zou maken. Wij zijn juist aan de slag gegaan in de laag boven hun huidige kanalen om zo de wereld van Ketnet te creëren. Wij wilden het naar het volgende niveau tillen, door alles te combineren. Helaas vindt Ketnet de stap om het goed te implementeren nog te groot.'

Waar ben je trots op?

'Als groep hebben we een hele goede werksfeer gecreëerd, intern en extern naar Ketnet. Verder is het een heel goed onderzoek geweest naar de mogelijkheden van de ARG voor een omroep als Ketnet. Evert Hoogendoorn, hoofd DVTG, vertelde dat andere omroepen geïnteresseerd zijn in ons onderzoek. Onze grootste winst is: wij weten nu dat je dit heel groot op kunt zetten, maar ook heel klein kunt gebruiken. De wereld is er al aan toe, maar er wordt nog te weinig gebruik van gemaakt.'

Waar werk je nu aan?

'Ik ben nu met mijn eigen afstudeerproject bezig. Daarbij richt ik me op veiligheidstrainingen. Ik ontwikkel een virtueel programma dat branden kan simuleren. Alleen is mijn toepassing veel praktischer en goedkoper dan de huidige brandsimulatiesystemen. In ruimtes waar ik nooit met vuur zou kunnen werken, kan dat met het programma nu wel. En ik creëer situaties - vuur over het plafond - die ik nooit zou kunnen simuleren. Al deze trainingsinformatie kan ik ook doorsturen naar het leslokaal, waar de oefeningen kunnen worden nabesproken. Dit is een goed voorbeeld van waarom ik de opleiding DVTG ben gaan doen. Ik zit al tien jaar in deze branche, samen met mijn vader. Nu de branche voor veiligheid ontzettend in ontwikkeling is, ontstaat er veel concurrentie. De markt vraagt om nieuwe en betere middelen, die goedkoper en praktischer zijn. Een virtuele blussimulator kost 35.000 euro. Mijn proef kost 100 euro en de toepassing wordt qua kostprijs niet meer dan 700 euro. Gezien de huidige technieken kunnen wij een enorm voordeel behalen. Het valt me op dat er zo weinig gebruik gemaakt wordt van nieuwe lesmethoden, zoals e-learning. Daarom is DVTG zo'n interessante en ideale opleiding: het is breed, divers en je wordt geïnspireerd om meer te doen dan de huidige standaard. Je komt in aanraking met studenten met veel specifieke interesses: games, animatie, story, design, virtual reality, theater. Die mix van mensen maakt het superuitdaging, er zijn veel inspiratiebronnen. Daarom kom je altijd met iets unieks. Deze opleiding geeft je de uitdaging om innovatief, uitdagend, creatief en praktisch bezig te zijn. Wij hebben daar als trainingsbedrijf veel profijt van: we zijn heel erg onderscheidend, ook ten opzichte van andere disciplines.'

